

Stichting Historisch Museum Hazerswoude

DE HAZELIER

25^e jaargang, nr 115 januari, februari, maart 2022

„Ben nu 93, maar heb nog geen tijd om dood te gaan”

Adrie Hoogerwerf kijkt terug op een interessant leven

Door Kees van Kuilenburg

Zijn jeugd ligt in het Zeeuwse Bruinisse, maar het grootste deel van zijn leven woonde Adriaan Cornelis (Adrie) Hoogerwerf (1929) in Hazerswoude-Dorp. Het gevolg van de liefde die hij vond, terwijl hij kuurde in het Groene Kruis-sanatorium aan de Van Miereveltlaan in Delft. De Hazerswoudse Maartje Hassefras werkte daar als leerling-verpleegster en de twee vonden elkaar erg aardig. Dat het Maartje uiteindelijk haar baan kostte was vervelend, maar de verbintenis bleef. Het was destijds verboden voor verpleegsters om een relatie te hebben met een patiënt. Zij huwden op 5 april 1957, nadat hij twee jaar eerder in Hazerswoude-Dorp was komen wonen. Maartje Hoogerwerf-Hassefras overleed op 25 april 2007.

Adrie zag op 19 oktober 1929 het levenslicht in het kleine dorpje Bruinisse op het toen nog eiland Schouwen-Duiveland. Het gezin bestond uit 7 kinderen, waarvan er nog drie in leven zijn. Vader verdiende zijn geld bij de boeren en later bij de haven. „Die boeren waren niet mals. Christelijk, maar het waren donderstralen, die heel weinig begrip hadden voor de medemens”, herinnert hij zich. „Ds. Blaak stond op de kansel in een toga uit de 17e eeuw. Dat maakte veel indruk op me”. Zijn schooltijd verliep zoals bij de meeste kinderen uitermate plezierig en hij kijkt daar dan ook met pretoogjes aan terug.

Hoogerwerf heeft veel herinneringen aan de bezettingstijd. „Honderden vliegtuigen heb ik in die eerste oorlogsperiode voorbij zien komen. Daarbij onder andere een vliegtuig dat door vijandelijk vuur was geraakt. Heel langzaam kwam dat vliegtuig voorbij op weg naar een vliegveld of een geschikte plek voor een noodlanding. Ook al was het de vijand, je

had toch te doen met die bemanning. Jongens die veelal niet voor het leger hadden gekozen. Een keer was er boven Bruinisse een

luchtgevecht tussen Duitse vliegtuigen en een Fokker dubbeldekker. Die werd door de Duitsers uitgeschakeld. De scherven lagen op de huizen”. Verder was het in het Zeeuwse dorp rustig, althans zo heeft de jonge Adrie dat ervaren. „Ik zat in de 7e klas en moest Duits leren, voordat wij werden geëvacueerd. In Bruinisse was een marinebasis en ik kende al de namen van die jongens, want ze waren niet allemaal slecht. Er zaten heel aardige jongens bij”.

Dat is bij de periode, die volgde na februari 1944, duidelijk heel anders. Alle inwoners van Bruinisse moesten vertrekken uit het dorp op last van de bezetter, want het eiland werd onder water gezet. „Wij werden bij een gezin in Breda onder gebracht. De zeven kinderen uit ons gezin kwamen op verschillende adressen terecht. Ook mijn vader en moeder kregen een huis in Breda. Ik had het bij „mijn” gezin totaal niet naar mijn zin en ben dan ook twee keer weggelopen. Daarna kwam ik bij een ander en goed adres voor een korte periode.

Het vervolgt op pagina 3

Van de voorzitter

Als ik dit voorwoord schrijf heeft premier Rutte net een 2e gehele lockdown afgekondigd. Heel vervelend voor veel mensen, maar het meest voor professionals die beperkt worden om hun inkomen te verdienen. Ook voor ons als vrijwilligers organisatie is het vervelend, omdat wij niet kunnen doen wat wij willen doen. Het museum zal weer gesloten worden en het proces om over de toekomst na te denken onder leiding van Margreet Windhorst stagneert nu we niet bijeen kunnen komen.

De afgelopen weken heb ik verschillende vergaderingen bijgewoond van het Historisch platform Alphen aan de Rijn via Zoom over het Historisch Archief en de gemeentelijke bibliotheek om te onderzoeken hoe samen te werken. Samenwerken is wat mij betreft essentieel om in de toekomst succesvol te kunnen blijven.

Gelukkig heeft in oktober de redactie van de Hazelier een live overleg gehad waardoor voor deze en aankomende uitgaven een goede werkverdeling gemaakt is om tot een goede invulling te komen.

De komende weken in december en januari zullen wij noodgedwongen veel in eigen huis doorbrengen. Dan hoop ik dat U kunt genieten als u in alle rust de Hazelier doorleest of een bezoekje brengt aan onze website www.museumhazerswoude.nl

Tenslotte wens ik u voor het nieuwe jaar gezondheid en geluk.

Leon van der Werf
Voorzitter

'De Hazelier' is een uitgave van de Stichting Historisch Museum Hazerswoude. Opgericht op 31 maart 1995 bij notariële akte. Inschrijvingsnummer S 169 449 van de Kamer van Koophandel.

De stichting is een z.g. ANBI. (**A**lgemeen **N**ut **B**eogende **I**nstelling)

Dit blad verschijnt minimaal drie keer per jaar en is gratis voor donateurs en sponsors.

De donatie bedraagt € 19,00 per jaar; bankrekeningnummer:

NL72 ABNA 0470680512 t.n.v. penningmeester Stichting 'Historisch Museum Hazerswoude'.

© Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen of gekopieerd zonder schriftelijke toestemming van de Stichting (auteurswet-1974).

Redactie: Bernadette Verhoef, Kees van Kuilenburg, Jan-Luuk van Dijk, Kees van Niekerk en Nico Wesselingh.

Voor suggesties, opmerkingen en aanvullingen op de Hazelier: redactie@museumhazerswoude.nl

Ook als u een artikel heeft of wilt schrijven over de historie van Hazerswoude, kunt u contact met ons opnemen.

Adres museum en secretariaat:

Dorpsstraat 66,
2391 BK, Hazerswoude-Dorp.

E-mail: conservator@museumhazerswoude.nl

Website: www.museumhazerswoude.nl

Historisch Museum Hazerswoude

Telefoon Museum (alleen zaterdags tijdens openingsuren bereikbaar) 0172-532488

Openingstijden Museum: Elke zaterdag van 13.00 tot 16.30 uur en tijdens de Jaarmarkt eind augustus van 10.00 tot 20.00 uur.

Bestuur van het Museum:

Voorzitter: Leon v.d. Werf

Secretaris: Henk de Boer

Penningmeester: Theo Olierook

Bestuursleden: Piet Bos, Gerrit van Breugel

Archiefmedewerkers: Albert Bisschop, Gerard van Wieringen, Kees van Kuilenburg, Anton van der Linde en Bram van Elswijk.

Drukwerk: Grafisch Bureau Tuinenburg

Vervolg van de voorpagina

Vervolgens verhuisde ik naar het aardige dorpje Werkendam". Daar werkte de inmiddels 14-jarige Adrie bij een bakker.

„Een van mijn taken was het brood bezorgen in de Biesbosch bij de boeren en landarbeiders, die daar woonden. Een behoorlijke afstand, want die mensen woonden verspreid in de Biesbosch. Geen mooie fietspaden, maar je fietste soms de gehele dag door de bagger, zo slecht waren die weggetjes in die polder. Ik was altijd blij als ik weer terug in het dorp was. Mijn tijdelijke ouders waren christelijke mensen, met een heel goed hart. Ik heb het daar dan ook prima naar mijn zin gehad. Ook mijn broers die in Werkendam waren ondergebracht hadden het goed naar hun zin. Zo goed dat ze al snel een woordje Brabants spraken", vertelt hij lachend.

Vanaf augustus 1945 konden de Bruinissers weer voor een deel naar huis terug. De rest moest nog even wachten op de nieuw te bouwen huizen, want er was veel vernield. In het dorp was 70 procent van de huizen verwoest. „Dit was het gevolg van Canadese en Amerikaanse bombardementen. De Duitsers hadden molens en kerken opgeblazen. Ook staan de beelden van het kaalscheren van meiden mij nog bij. Schandalig dat die meisjes en vrouwen zo werden mishandeld. Dat waren de helden die hun kans zagen om mensen te beschuldigen, zonder dat ze bewijzen hadden".

De periode na de oorlog verliep voor Adrie ook niet plezierig. Hij kreeg tuberculose en heeft niet minder dan vijf jaar gekuurd in een ziekenhuis in Delft aan de Van Mierenveltlaan. Na het kuren verhuisde Adrie naar Hazerswoude, Twee jaar later trouwde hij met zijn grote liefde: Maartje Hassefras. In de loop van zijn werkzame leven werkte hij 17 jaar bij De Jong's Machinefabriek als bankwerker/lasser, bij rederij Furness in Rotterdam als monteur van kranen, de betoncentrale in Koudekerk aan den Rijn bij het Hazerswoudse bedrijf Slootweg en werkte zelfs twee jaar op een emmerbaggermolen. „Als 17-jarige zorgde ik daar voor de koffie en kookte eten voor 7 mannen. Daarnaast deed ik ook nog andere bezigheden aan boord". Op 59-jarige leeftijd ging hij met de vut (vervroegde uittreding) en is inmiddels ruim 30 jaar thuis, zonder zich overigens te vervelen. Hij volgt met veel interesse wat er in de wereld aan de hand is. „Ben nu 93, maar heb nog geen tijd om dood te gaan",

merkt hij lachend op. Echtgenote Maartje overleed 25 april 2007.

Zang en Vriendschap

Na zijn komst naar Hazerswoude werd Adrie lid van het plaatselijke koor Zang en Vriendschap, dat in 1919 was opgericht. Niet zo vreemd, want de gehele familie Hassefras was lid van het koor. Net als vele andere families uit het dorp. „De zang ging voor alles. Verzuimen deed je niet. In het begin zongen we kerkelijke liederen, maar ook „klassiekers" zoals „Ik heb m'n wagen volgeladen" en „Waarom maken de boeren de pap zo dun", om maar wat voorbeelden te noemen. Geleidelijk aan werd het repertoire steeds klassieker. Dat betekende dat er meer gepresteerd moest worden. Wij hebben bijvoorbeeld ook Die Jahreszeiten van Haydn gezongen. Dan werd je erg kritisch beoordeeld door de dirigent. Ook zongen we Duits, Frans, Engels en Russisch. Dat betekende dat je ook de uitpraak goed moest leren, maar het gaf je wel heel veel voldoening. Dirigenten waren onder andere Peter Bontje uit Rijnsburg, Hovius en Kalkman".

In de loop der jaren heeft het koor diverse optredens gehad. Uiteraard in het Duitse Waldkappel waar Hazerswoude door de jaren heen een warme vriendschap mee heeft. „Sommige van onze leden waren bevriend met de Duitsers. Dat vond ik altijd mooi. Vooral als je bij de mensen thuis verbleef. Als koor hebben we ook diverse concoursen in het land bezocht. Wij stonden in de hoogtijdagen van het koor met 90 mensen bij uitvoeringen. Dat zag je maar zelden, zo'n groot koor. Een grote prijzenkast van het koor is daar getuige van. Ook hebben we vaak opgetreden voor de radio bij de NCRV. Dan traden we onder andere op met de bekende zanger Kees Deenik. Een monument op dat terrein. Net als bijvoorbeeld Aafje Heynis. Een geweldige zangeres". Veel van die radio-optredens heeft hij nog in zijn bezit, die op bandjes werden opgenomen. Het vaandel van het koor is in het museum te zien.

Ook over de kleding van het koor destijds heeft Hoogerwerf een duidelijke mening. „De kleding van de vrouwen waren „hobbezakken" en wij hadden een uniform met vleugelhoeren. Geen gezicht. Dat werd later veel beter. De mannen hadden een bruin jasje en beige broek. Later kregen we een zwart jasje met een strikje. De vrouwen droegen verschillende kleuren, dat was een

mooi gezicht". In al die jaren waren markante mensen lid van het koor, zoals oud-voorzitter en -secretaris Piet Helmus, Arend Bos, Jos Slootweg, Heleen Polderman en Dit Cok. Echtgenote Maartje Hassefras was secretaris en notuliste en ere-voorzitter ds. J. Luring. „We hadden ook een dirigent die niet van de meiden kon afblijven", schetst Adrie een beeld van het koor. Bij de Hazerswoudenaar zat ook het verzamelen in het bloed. Samen met zijn helaas overleden zoon Adriaan Cornelis heeft

hij een mooie collectie tinnen soldaatjes vanaf de Farao's tot de Tweede Wereldoorlog. Ook is in zijn woning duidelijk te zien dat bouwplaten zijn interesse hebben en hadden. Zijn huis staat er vol mee. Daarnaast hebben ook atlanten zijn aandacht en heeft hij ook een collectie advertenties van Hazerswoudse winkels. In het gezin van Maartje en Adriaan werd in 1958 de eerste zoon geboren: Pieter Jan Jacobus. Drie jaar later volgde zoon Adriaan Cornelis en in 1970 dochter Dingena Lijn.

De Gele Buurt

Tweede deel (eerste deel in Hazelier nr 114, uitgave oktober 2021)

Door Kees van Niekerk

Buurtbewoners hadden het arm

De Gele Buurt is destijds gebouwd door J.K. van Leeuwen, eigenaar van de dakpannenfabriek. Op de Gele Buurt woonden mensen die bij een boer of op een fabriek werkten. Zo werkten Piet van der Werf, Jan van Rijn, Henk Vink en Wim van der Voort bij Van Niekerk op de Bonte Paal. Een arbeider verdiende vroeger niet veel. Dat varieerde van na de Tweede Wereldoorlog van 21 gulden tot omstreeks 1960 ongeveer 40 gulden per week. Veel bewoners van de Gele Buurt vonden zichzelf arm. Het gevoel werd versterkt doordat ze 's

De Gele buurt

zondags op de laatste banken in de kerk moesten zitten, de zgn. armenbanken. Dit waren banken zonder leuning. Op de eerste banken van de kerk had je eerst de nonnen, toen de rijke notabelen en daarna de rijke boeren. Er was een boer die 3000 gulden

betaalde voor een plaats. De arme arbeiders moesten het doen met de armenbank. De armen van de parochie kregen met kerst vlees en krentenbrood.

Piet van der Werf vertelde een anekdote over zijn vader die ook Piet heette en lid was van de vakbond, de Rooms Katholieke Arbeidersbond SINT Deusdedit.

"Hij was altijd in de weer - dat moet ik hem nageven - om voor mensen die het minder hadden, op te komen. Er was nog een affiche van: "We gaan voor de 85 gulden per week schoon." Dat was een actie van de bond. Die hing ook in de kerk. Daar was hij nogal driftig voor in de weer. De boeren waren hier niet gek op, want zij betaalden het liefst zo min mogelijk.

Wat gebeurde er? Met de kerst kregen alle armen bij ons op de gele buurt,

krentenbrood en vlees van de Roomse Kerk. Mijn moeder hoorde dat en ze had niks gekregen. Daar was ze zeer verbolgen over, want wij waren net zo arm. Toen mijn moeder ging biechten, zei ze tegen pastoor Koene: "Ik vind het geen stijl, want wij zijn net zo arm. En wij kregen niks." Het armenbestuur regelde dat. In dit armenbestuur zaten twee boeren en een arbeider. Toen mijn moeder had gebiecht, zei de pastoor: "Zeg weet je wat. Ik geef je geld. Dan kan je het zelf kopen. Maar je moet er met niemand over praten." Zo was onze pastoor."

Pastoor Koene en de boeren deden eer aan het Nederlands spreekwoord: "ALS DE BOEREN NIET meer KLAGEN EN DE PASTOORS NIET meer VRAGEN, dan nadert het einde der dagen."

De buurtbewoners van de Gele Buurt hadden het arm. Dat bleek uit de meest

uiteenlopende zaken: Ze hadden aanvankelijk geen telefoon, geen jeugdfoto's, geen radio en geen televisie. De eerste radio was Hilversum 1, 2 en 3. Dit kostte vier gulden per maand. Hun huizen waren armzalig. Pas na 1950 kregen ze een slot op de buitendeur en elektrisch licht. Eén lamp in de kamer en één in de keuken.

Bij de Gele Buurt lag een woonark. Daar woonde Antoon van der Laan. Zijn vrouw heette Annie Ekster. Zij hadden als eerste van de Gele Buurt een tv. Je mocht er tv kijken op de woensdagmiddag en zaterdagmiddag. Je kreeg dan ook een kopje thee. Volwassenen betaalden vijf cent en kinderen 3 cent.

Een gehoorde opmerking van een vrijgezelle man die op de Gele Buurt woonde, toen hij al grappend geassocieerd werd met een boerendochter: "Nee hoor, ik ben voor haar veel te min."

Veel bewoners van de Gele Buurt waren arm en voelden dit ook als zodanig. Dat wilde beslist niet zeggen dat ze minder gelukkig waren dan "rijkere" mensen uit hun omgeving. Juist omdat de Gele Buurt zo'n hechte gemeenschap was. Als het puntje bij paaltje kwam stond iedereen voor elkaar klaar en dat werd als bijzonder plezierig ervaren.

De laatste jaren was er wat betreft de armoede een kentering merkbaar. Wanneer je toen bij iemand binnenkwam die zelf in de bouw werkzaam was, zag je een nieuwe keuken en een moderne inrichting, waar veel inrichtingen van de boerderijen niet aan konden tippen.

Er woonden veel mensen op de Gele Buurt. Velen bleven daar hun hele leven wonen. Voor anderen was het een eerste stap om later, als ze meer geld hadden verdiend, te verhuizen naar een grotere woning.

Jos van der Tol

Over het algemeen studeerden de jongeren niet door. Een uitzondering was Jos van der Tol. Hij heeft een universitaire studie gevolgd en succesvol afgerond. Gedurende zijn jeugd heeft Jos het niet eenvoudig gehad. Zijn vader was 40 jaar toen hij overleed. De jongste zoon Louis was toen nog maar net een paar maanden geboren. De heer J.H. van der Tol was al een tijdje ziek, maar als kind was Jos zich niet bewust hoe erg het was. Hij was toen zelf zes jaar.

"Op het moment zelf was het voor mij niet te bevatten. Later is wel duidelijk geworden dat er een rolmodel voor ons ontbrak. Mijn moeder heeft dat echter goed opgepakt, en zijn we allemaal toch op een goede manier volwassen geworden."

De dood van hun vader had een dramatische impact op hun moeder. Ze stond er nu alleen voor met vijf jongens. Ze heeft wel veel steun gekregen van de buurt en de kerk. Ze hield er een katholieke moraal op na. "Ik ben vol bewondering voor hoe mijn moeder zich heeft gered" aldus Jos.

De buurtbewoners hadden het op een bepaalde manier "arm". "Arm is echter een relatief begrip" zegt Jos. "We konden veel dingen niet, zoals op vakantie gaan. We gingen hier probleemloos mee om, want alle essentiële dingen zoals eten, kleren, enz. waren er wel. We kregen wel veel later dan andere mensen een tv. Dat was wel het signaal dat we daarvoor eerst te arm waren."

Een belangrijke gebeurtenis voor Jos was dat hij in de vijfde klas was aangereden door een Duitse auto. Hij heeft toen een half jaar met een gebroken been thuisgelegen. De school besloot hem toch over te laten gaan. Op de lagere school had Jos in de gaten dat hij "bovengemiddeld" kon leren. Alles ging vanzelf. Niemand van de Gele Buurt had een universitaire opleiding gevolgd. Het was eigenlijk not done om te gaan studeren.

"We zijn daar weggegaan toen ik 12 jaar was, dus toen was er nog geen sprake van studeren. Mijn moeder had alleen lagere school, en vond het niet nodig dat haar kinderen verder leerden. Ze is overtuigd door onderwijzers en de pastoor. Ze had veel respect voor autoriteiten. Later was ze zeker blij en trots op wat wij (niet alleen ik, maar ook mijn broers) bereikt hebben." Jos behaalde zijn atheneumdiploma op 18 jaar, rondde zijn studie natuurkunde af (doctorandus bul) op 22 jaar, promoveerde (doctorstitel) op 29 jaar.

Jos is nu universitair hoofddocent op de TU Eindhoven. Zijn titel is Dr., zijn

internationale functietitel is "associate professor".

Komend van de Gele Buurt waar honderden kinderen zijn geboren, is Jos de enige die een universitaire diploma heeft behaald. Hij heeft bij dit unicum nooit stilgestaan.

"Ik heb er geen zicht op hoe het met de mensen van de Gele Buurt verder is gegaan. Ik denk wel dat ik geluk heb gehad dat de onderwijzers die ik had een emancipatie-ideaal meedroegen. Het was toch nog een beetje een standenmaatschappij, waarin iedereen ongeveer hetzelfde zou gaan doen als zijn of haar ouders. Gelukkig werd dat toen doorbroken, en konden arbeiderskinderen als ikzelf verder komen.

Het dagelijks leven van de Gele Buurt

De overbevolkte Gele Buurt

Er waren na de Tweede Wereldoorlog 13 gezinnen op de Gele Buurt. Er woonden bijna 100 kinderen. En dan te bedenken dat er

toen nog een vrijgezel en een kinderloos echtpaar bij zaten.

Gerrit Wijffe en zijn vrouw hadden 14 kinderen. Het huis bestond uit een kamer en een keuken, die door een klein gangetje met alkoof met elkaar waren verbonden. Alleen boven de kamer was een zoldertje. Wijffe sliep met zijn vrouw en het jongste kind in de alkoof en de andere 13 kinderen op zolder! Het was dus stapelen geblazen.

Het sanitair

In 1927 kreeg iedereen een privaat. Er werd een toilet aan het huis gebouwd. Als je naar het toilet moest, moest je het huis uit naar buiten. Daar stond een houten toilet. Er zaten twee toiletten tegen elkaar. Er was geen stromend water. Als je je behoefte had

gedaan, gooide je er een emmer water in, totdat de drollen waren verdwenen. Veel buurtbewoners gebruikten krantenpapier om hun billen af te vegen.

De bewoners van de Gele Buurt hadden geen douche. Wat moesten ze met een douche? Ze hadden geen geiser. Er kwam koud water uit de kraan.

Nagenoeg alle buurtbewoners wasten zich met behulp van een teil. Zaterdags werd er gewassen en gingen ze allemaal één voor één in dezelfde teil. Meestal de jongste als eerste en de oudste als laatste. Allemaal in het zelfde badwater, want dat werd niet verschoond. Meestal kwam het water uit de Rijn.

Later gingen sommige buurtbewoners weleens naar een badhuis.

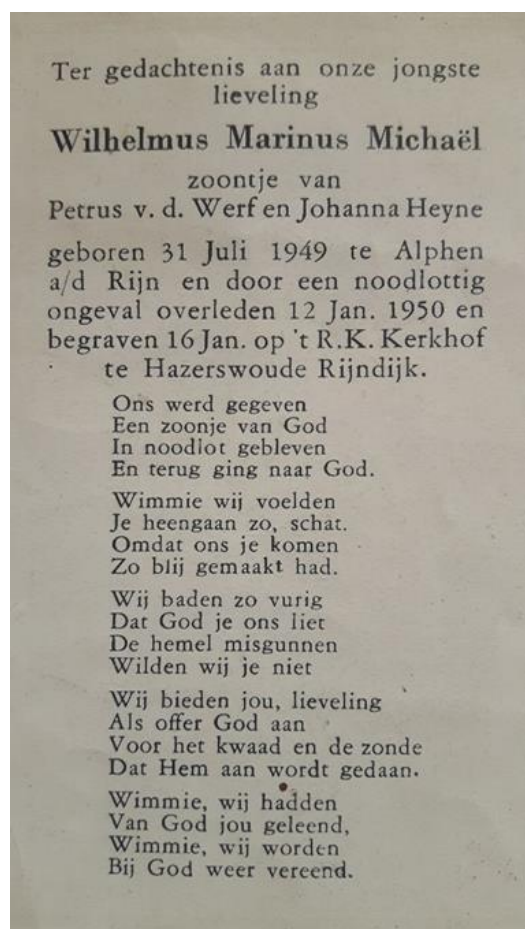
Een gresbuis (deel van de afvoer van de riolering) stak uit in de Rijn. Je kon er op staan. Hier kwamen dus drollen uit. Het was tegelijkertijd de duikplank van de buurtbewoners. Op het laatst niet meer, want toen werd het op die plaats te ondiep.

De Oude Rijn was de douche van de Gele Buurt. 's Zomers als het mooi weer was ging men 50 meter verder bij wat begroeiing het water in. Op de bodem lag wat

zand. Als boerendaggelders en fabrieksarbeiders thuis kwamen van hun werk, gingen ze daar zichzelf wassen met een stuk zeep.

"Elk huisje heeft zijn kruisje"

Piet van der Werf vertelt over de verschrikkelijke brand, die hen is overkomen en waarbij zijn één jarig broertje Wim om het leven is gekomen.

Piet van der Werf

"Het was maandag, wasdag. Mijn moeder deed met de hand de was in de schuur. Annie en Bep waren in de huiskamer. Mijn moeder ging geregeld kijken. Ze waren tikkertje aan het spelen om de tafel. Het klerenhekje stond om de kachel. Toen het klerenhekje tegen de kachel kwam, vatte het vlam. Annie en Bep wilden door de deur naar buiten, maar de deur klemde. In de huiskamer ontstond veel rook. Annie en Bep waren zo bang, dat ze maar onder de tafel kropen. Op tafel hing een groot kleed. Dat was hun geluk. De rook steeg omhoog. IJmert de Brommer, knecht van melkboer Jan van Dijk, had de brand ontdekt en rende naar binnen. Hij zette de brandende wieg buiten. Maar het was te laat. Wim was overleden en Annie en Bep zijn naar het ziekenhuis gebracht. Zij waren er ook bijna geweest. Zelf was ik er niet, ik zat op de bewaarschool.

Alles was geblakerd. Later werd het huis opgeknapt. Mijn moeder was helemaal van slag. Mijn vader moest natuurlijk weer naar de boer om te werken.

De kachel en het klerenhekje waarmee het huis in brand is gevlogen, heb ik nog. De Gele Buurt was heel bijzonder. Lief en leed werd met elkaar gedeeld. Ik werd door de familie Van Niekerk opgevangen. Dat vond ik helemaal niks. Ik sliep beneden in de slaapkamer en er werd veel over het voorval, de brand gepraat. Ik hoorde steeds gemompel. Dat was spookachtig zeg maar. Ik sliep beroerd. Mijn zusters zijn toen naar het ziekenhuis gegaan. Later zijn ze ook bij de familie Van Niekerk opgevangen. Het overlijden van mijn broertje Wim ligt heel gevoelig. Ik was toen 6 jaar. Mijn vader en moeder zijn er niet meer, maar die zouden het bijzonder op prijs stellen dat dit verhaal wordt geplaatst. Zoiets vergeet je als ouder nooit. Ik weet nog precies waar Wim begraven was. Het was het graf van arremoe. Als je het kerkhof oploopt, meteen rechts op het hoekje. Er stond een klein ijzeren kruisje op zijn graf. Verder niks. Ik mocht aan de hand van mijn moeder bij het graf aanwezig zijn. Alle kleuters van de kleuterschool stonden om het graf heen. Dat was natuurlijk wel een hele gewaarwording." Zo heeft elk gezin zijn eigen verhaal, en zeker van de Gele Buurt!

Referenties:

Arjan van 't Riet, Fred Baerveldt, Herman van Niekerk, Jan van Dijk, Jos van der Tol en Piet van der werf.

Er wordt veel gewandeld. Op de website van actief Rijnwoude (actief-rijnwoude.nl) staan een paar wandelingen door Hazerswoude die u kunt downloaden. In de beschrijving is veel aandacht voor de historie van de plaatsen en gebouwen die u, al wandelend passeert. Mocht uw interesse zijn gewekt dan kunt u altijd in ons museum veel meer historische info vinden over de plekken die u tijdens het ommetje tegenkomt. Er is bijvoorbeeld een groot foto archief waarin u zelf kunt zoeken. Ook zijn vele naslagwerken in te zien, onder andere alle boeken van Cees Kroon. En wordt donateur !!

Papenpad en Papenvaart

Op de website Vaardorp het Rietveld staat interessante informatie over het Papenpad en de Papenvaart. Met toestemming van de eigenaar van deze blog willen wij u deze kennis niet onthouden.

Tussen de Rietveldse molen en de Rijn loopt de Papenvaart. En ernaast loopt het Papenpad. Waar komen die namen vandaan? Een paap is immers 'een mild scheldwoord voor een katholiek persoon'. Voor de historie van het Papenpad moeten we terug naar het jaar 1572.

Hazerswoude (-Dorp) was toen nog maar een klein dorpje. Het had al wel een kerk, de St. Michaelskerk, gewijd aan de aartsengel. Deze kerk stond op de plek van de huidige Hervormde kerk.

De omwenteling die in april van dat jaar in Den Briel was begonnen, kreeg ook Hazerswoude in zijn greep. In juni 1572 werd de kerk van Hazerswoude door de aanhangers van de nieuwe leer in beslag genomen. De pastoor vluchtte en nam daarbij enkele kostbaarheden mee, zoals een koormantel, kelken en een monstrans. De Hazerswoudse kerk zou daarna definitief in protestantse handen blijven.

Voor katholieken die zich niet tot de nieuwe leer aangetrokken voelden, was er lange tijd geen gebedshuis. Maar rond 1581 kwam daar verandering in en werd de zolder van een boerderij aan de Rijndijk (nabij de latere Zwaantjeskerk) als schuilkerk ingericht. De katholieken mochten inmiddels wel hun geloof uitoefenen, zo lang dit maar niet in het openbaar gebeurde. Voor de vergunning voor deze schuilkerk moesten zij jaarlijks 200 gulden betalen aan de baljuw (ambtenaar), hetgeen voor die tijd geen klein bedrag was.

De schuilkerk aan de Rijndijk trok gelovigen uit een wijde omgeving. Vanuit het zuiden liepen sommigen over de waterkering aan de westrand van de Rietveldse polder, toen de 'Oostkade' genoemd. (Dit was de oostkade van de Geer- en de Rynenborger polder). Na

de bouw van de Rietveldse molen en bijbehorende sluis in 1648 werd deze route nog aantrekkelijker. Je kon nu lopend de Kerkvaart oversteken en vervolgens vanaf de molen naar de Rijndijk lopen. Dit pad werd al gauw smalend het Papenpad genoemd. Een paap is een, deels in onbruik geraakt mild scheldwoord voor een katholiek persoon.

De molen was te krachtig

Daar kwam in 1659 nog een Papenvaart bij. Toen de Rietveldse molen in 1648 begon te malen bleek hij krachtiger dan gedacht. Het water vanuit het Rietveld werd aanvankelijk om de sluis heen in de Kerkvaart gespuid. Maar de dijken richting het dorp konden dit niet aan waardoor overstromingen plaatsvonden. De molen had een eigen afvoerkanaal nodig naar de Rijn. Deze werd langs de Oostkade en het daarop gelegen Papenpad gegraven en was in 1659 klaar. En wat was er logischer dan deze vaart langs het Papenpad de Papenvaart te noemen? In het begin van de 18e eeuw stond er aan de Rijndijk weer een echt kerkgebouw. En ook deze kerk was weer gewijd aan Sint Michael, zoals destijds de middeleeuwse kerk in het Dorp. De kerk, eenzaam langs de Rijn, had evenals de schuilkerk een functie voor de wijde regio. Velen kennen de kerk nog onder de bijnaam 'de Zwaantjeskerk', vernoemd naar de herberg/kroeg en het buurtschap waarin het lag.

Tot het eind van die eeuw werd het Papenpad belopen, daarna raakte het kerkpad in ongebruik.

In 1797 kreeg Hazerswoude-Dorp een eigen katholiek kerkgebouw. Eerst in een leegstaande kerk van de doopsgezinde gemeente maar in 1881 kregen de katholieken een nieuw kerkgebouw, de kerk die we nu nog kennen. Om

verwarring te voorkomen werden de Heilige Engelbewaarders patroon van de nieuwe kerk. Via de naam is de band met de middeleeuwse kerk in het dorp behouden. De Zwaantjeskerk aan de Rijndijk is inmiddels gesloopt.

De Papenvaart ligt er nog steeds en ook het Papenpad is grotendeels bewaard. Beide zijn omgeven door schitterende natuur.

De Limes tastbaar geworden

Bernadette Verhoef

Onlangs is gestart met de bouw van de eerste huizen in het Westvaartpark. De ligging tussen spoor en Rijn maakte het aannemelijk dat er archeologische vondsten in de grond zouden kunnen zitten, maar pas nadat een amateurarcheoloog toevallig op Romeinse resten stuitte, werd grootschalig (spoed-) onderzoek verricht.

De opgravingen in het Westvaartpark (foto RMO)

Drie weken graven, wassen en poetsen leverden een indrukwekkende hoeveelheid vondsten op. De dozen en kratten met aardewerkscherven, metalen voorwerpen, fibula's en bouwmaterialen zouden een half museum kunnen vullen. Topstukken: drie leren schoenen, compleet met spijkerzool; een nauwelijks gesleten munt; een ongeschonden benen naald en als een van de laatste een zegelring met een glazen steentje. Vooral deze laatste, een gave ring en een complete naald zijn heel zeldzaam. En dan werd er ook nog een bronzen schijf gevonden, een deel van de versiering van een paardentuig.

De medewerkers van onderzoeksbureau Vestigia uit Amersfoort en Jasper de Bruin van het Museum van Oudheden waren zeer enthousiast over deze archeologische vondsten. Door de opgravingen is weer een stukje Limes blootgelegd. Zo kan een steeds beter beeld geschetst worden van de loop van deze Romeinse weg van toen. Naast de structuur van de weg werd ook duidelijk hoe de Romeinen toen omgingen met problemen als die van de slappe bodem en de regelmatige overstromingen van de rivier. Opmerkelijk is ook dat door het dateren en typeren van houten palen, duidelijk is wanneer de Limes geconstrueerd is. De hele route tussen Katwijk en Utrecht is in één

keer aangelegd. Keizer Hadrianus bezocht in 122 vanuit Keulen deze regio. Waarschijnlijk concludeerde hij dat de gehele weg in een zo'n slechte staat verkeerde, dat hij beval de weg direct te laten opknappen. Om in Engeland te komen had het Romeinse leger baat bij een goed wegdek, zodat de troepen zich vlot konden verplaatsen. Alle eikenhouten palen die gebruikt zijn om de Limes te restaureren zijn in 124-125 in de Ardennen gekapt.

Onderzoeken en duiden

Nu de vondsten uit de grond zijn, volgt een langdurig proces van bekijken, duiden en (voorzichtige) conclusies trekken. De forten in Alphen en Leiden zijn inmiddels wel bekend, maar opgravingen in Bodegraven en nu in Hazerswoude doen vermoeden dat er ook kleinere bewoonde forten of versterkingen moeten zijn geweest. Het feit dat er in het Westvaartpark ook voorwerpen van inheemse bevolking en van vrouwen zijn gevonden zou hierop kunnen wijzen. Bovendien liggen de castella in Zwammerdam en Alphen 10 kilometer uit elkaar. De afstand Alphen-Roomburg (Leiden) is het dubbele hiervan. Echter: Hazerswoude ligt precies in het midden, dus op 10 kilometer van beide.

Een van de vondsten: Bronzen munt van Antoninus Pius. (foto RMO)

Waardevol puzzelstukje

Ondanks dat er geen concrete restanten zijn gevonden van een wachttorens, noemen archeologen de opgravingen in Hazerswoude van nationaal belang. In de tweede helft van 2022 zal meer bekend zijn. Een conclusie kan nu alvast worden getrokken: de vondsten in Hazerswoude vormen een belangrijk puzzelstukje in die van de Limes in Nederland

Zoekplaatje

Anton van der Linde

Reactie op de zoekplaatjes in de vorige Hazelier.

Op foto 1 (1954) speelde de Harmonie voor de bezoekende Prins Bernhard bij De Jong's Machinefabriek; voor de oude hal. Op de achtergrond is het terrein te zien dat De Jong overnam van NV Aero-Beton, dat net was verhuisd.

Foto 2. De namen van Hazerswoudse brandweer 1975 zijn bekend.

Op Foto 3 van de Sinterklaasviering EHBO herkende diverse mensen mev. H. Raaphorst-Boer van de drogisterij met naast haar Huib Verdegaal.

Foto 1

Foto 2

Foto 3

Foto 1.

De Jong's Machinefabriek stond in de periode 1944-1973 in Hazerswoude. Op enig moment werden foto's van het personeel gemaakt. Wie zijn dit en welk jaar?

Foto 2. In 1981 sloot de 'Melkfabriek' aan de Rijndijk. Nog één personeelsfoto werd gemaakt. Wie weet hun namen?

Foto 3.

De Mico organiseerde in de winkelweek 1952 een reclameoptocht met een heuse Bietenkoningin. Wie was deze 'fee'?

Uw reactie s.v.p. naar onze secretaris:
conservator@museumhazerswoude.nl
 of
 schrijver dezes tel.nr. 0182-585 246.

Bevrijdingsfoto's

door Anton van der Linde

Een gewone boxcamera waarmee op Bevrijdingsdag Hazerswoude en daarna wat foto's zijn gemaakt. Beschouwen we dit nu als een museumschat? Dat vraagt om uitleg.

Eind jaren dertig zagen we in Nederland de opkomst van de kleinbeeld(box)camera met een rolfilmpje. Steeds meer mensen hadden het geld en de interesse om deze cameraatjes aan te schaffen en we kennen allemaal wel oude albums met daarin vooroorlogse foto's.

In de eerste jaren van de oorlog bestond er nog geen fotografieverbod en daardoor bezitten we in het museum enkele tientallen foto's van de periode 1940-1945. De meeste van de inundatie van de polders rondom Hazerswoude en van onderduikers die er schijnbaar geen moeite mee hadden om op de kiek te worden gezet. Daarnaast ook een aantal heimelijk gemaakte opnamen.

Nu was Jac. Raaphorst Sr (Dorpsstraat) in 1937 naast zijn handel in drogisterij en tabak ook een handel in *fotografie* begonnen. Toch zijn er van het dorp van de directe, naoorlogse periode niet meer dan 90 foto's in ons archief van de gebeurtenissen die plaatsvonden op Bevrijdingsdag en de maanden daarna. Het zijn foto's van de huldiging van teruggekeerde militairen, het eresaluut op de Alg. Begraafplaats voor de omgekomen Hans van Veen en het planten van de Vrijheidsboom aan de Gemeneweg. Ook zien we foto's van de dappere mannen van de Hazerswoudse BS (Binnenlandse Strijdkrachten) en de LO (Landelijke Organisatie

voor Hulp aan Onderduikers) die in de oorlog zoveel mensen hadden geholpen, acties hadden uitgevoerd en onderduikers van schuiladressen hadden voorzien. Tenslotte nog wat foto's van het grote bevrijdingsfeest met optocht.

Een deel van deze foto's is gemaakt door Janny Slootweg (1921). Zij woonde met haar familie naast de Gemenewegsebrug waar haar vader Gerard een bodedienst exploiteerde. Janny werkte voor haar huwelijk (1955) als telefoniste, o.a. bij postkantoorhouder J. Blijleven en A. van Pijlen in de Torenstraat.

Onlangs overhandigde haar neef, dhr G. Pels ons haar boxcamera (afgebeeld) waarmee de foto's zijn gemaakt en gaf onderstaande toelichting. Het toestel is een zgn. box van het merk Coronet en in 1936 gefabriceerd in Frankrijk met 6x9 cm negatieven.

Janny was op jonge leeftijd al in het bezit van dit fototoestel en fotografeerde voor de oorlog al regelmatig, getuige een oud familiealbum. De foto's die zij rond de bevrijding maakte werden ontwikkeld door Jac. Raaphorst Sr. De fotoafdrucken met daarop de BS-ers, het eresaluut, een Canadees in zijn jeep, de voedseluitdeling, enz. werden door Raaphorst op twee vellen rood karton geplakt en in '45 opgehangen in de etalage zodat geïnteresseerden ze konden bij bestellen. Ongetwijfeld met toestemming van Janny.

Dat zal ook de reden zijn dat in ons museum meerdere afdrucken van de diverse foto's aanwezig zijn en we deze ook aantreffen in particuliere albums. Velen wilden deze positieve herinnering aan de oorlog vermoedelijk wel vasthouden.

In 1950, bij het eerste lustrum van de bevrijding, herhaalde Raaphorst deze actie. De vellen met de foto's zijn veel later aan Cees Kroon overhandigd en op die wijze in het museum terecht gekomen.

Wie zijn die vrijwilligers?

Jan-Luuk van Dijk

Het Historisch Museum Hazerswoude draait enkel en alleen op vrijwilligers. Mensen die een deel van hun vrije tijd steken in het werk aan het museum. Zonder hen kan een museum als dit niet bestaan.

Wie zijn deze vrijwilligers en wat drijft hen om regelmatig met het museum bezig te zijn?

De Hazelier ging in gesprek met hen.

In gesprek met Bram van Elswijk.

Op vrijdagochtend is hij altijd in het museum te vinden. Op de (niet al te ruime) bovenverdieping zijn elke vrijdag enkele vrijwilligers bezig materialen uit te zoeken en te inventariseren. Ze zitten rond de tafel, maken een praatje met elkaar en drinken samen koffie, maar belangrijker is: zij brengen orde in ons museum. Eén van hen is Bram van Elswijk. "Ik voer alleen maar opdrachten van de anderen uit en ben een beetje aan het scannen". Zo probeert Bram aan te geven dat hij het niet zo belangrijk vindt wat hij daar doet, maar het is wel degelijk een onderdeel van het digitaliseren van het bestand van het museum. Als we even later samen zitten te praten, hoor ik dat hij 24 jaar lang penningmeester van het museum is geweest en dat is zeker geen geringe taak.

Bram van Elswijk (78) geboren in de polder aan de Vierheemskinderenweg en nog steeds woonachtig in het dorp, was werkzaam bij de bank. "De ABNAMRO in Den Haag, Gouda en Leiden" zegt hij. "En als je bij de bank werkt word je al gauw gevraagd als penningmeester. Dat gebeurde mij ook en zo

werd ik penningmeester van de voetbalclub." Hij vertelt dat hij ook vlak bij Cees Kroon woonde en Cees kende van zijn vele publicaties over de historie van Hazerswoude, maar ook van de strijd die Cees voerde om een museum van de grond te krijgen. "Ik heb op een gegeven moment zelf contact gezocht met hem en mijn diensten aangeboden, toen Cees in strijd was met de gemeente."

In 1995 is de Stichting Historisch Museum Hazerswoude opgericht en Bram werd de penningmeester. "Die eerste jaren ging het veel over subsidies en hoe we die moesten verkrijgen. Uiteindelijk verkregen we het huidige gebouw voor een symbolisch bedrag van 1 gulden."

Als penningmeester ben je lid van het bestuur en dat vergadert een keer per maand en samen stel je het beleid vast en daar was Bram ook jarenlang onderdeel van. Nu hij geen penningmeester meer is, is hij nog wel een van de vaste gezichten van het museum

Om de feeling te blijven houden met het museum is hij onder meer, samen met een collega, gastheer. Dat betekent dat je aanwezig bent in het museum, eenmaal in de vier à vijf weken als het museum open is op zaterdagmiddag. Tevens zorgt Bram dat de Hazelier vier keer per jaar wordt verspreid onder de abonnees en donateurs. Daarnaast is hij elke vrijdagmorgen ook in het museum te vinden. Hij krijgt dan de vraag van andere vrijwilligers om foto's en andere documenten te scannen. "Het is gezellig samen met de andere mensen, maar ook een enorme klus" zegt Bram van Elswijk en hij kijkt op de zolder eens om zich heen naar al die dozen die daar staan vol documenten. "Ik zou wel eens willen dat het sneller ging dat digitaliseren dat we hier doen, maar ik denk dat daar nog wel een generatie mee bezig zal zijn." Een enorme klus, die dankzij vrijwilligers aangepakt wordt.

Inderdaad, het Historisch Museum Hazerswoude draait enkel op vrijwilligers. Maar donateurs zijn zeker zo belangrijk. Het klopt, vrijwilligers, dus lage kosten. Maar nog steeds een museum dat onderhouden moet worden, de kachel moet 's winters aan en het licht branden. Ook lusten de vrijwilligers wel een bakkie af en toe. En het beheer van de collectie brengt ook kosten met zich mee. Blijf ook in 2022 donateur ! Samen houden we de historie levend.